

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้เสนอประเด็นสำคัญ 3 ส่วนคือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม (2) ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม ทั้งหมด 98 คน โดยกำหนดประชากรศึกษาทุกตำบล 98 ตำบล เนื่องจากประชากรน้อยจึงเป็นเกษตรกรที่ศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 98 ราย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ได้มีการทดสอบ ความถูกต้องของเนื้อหา โดยทดลองใช้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่ไม่ใช่ประชากรในการศึกษาแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 20 ราย และนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความน่าเชื่อถือได้ (reliability) ปรากฏว่า ได้ค่า alpha คือ 0.9307 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสา

- 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมของหมอดินอาสา หมอดินอาสาส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุเฉลี่ย 54.66 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. เกินกว่าครึ่งหนึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันการเกษตรและส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านและมีตำแหน่งทางสังคมโดยเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน
- 2) สภาพทางเศรษฐกิจหมอดินอาสาส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเกี่ยวกับการเกษตรและมีอาชีพรอง มีแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 2.79 คน จำนวนในครัวเรือนเฉลี่ย 3.06 คนมีพื้นที่ถือครองและเป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 19.99 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรในปี พ.ศ. 2550 เฉลี่ย 19.80 ไร่ มีรายได้ในภาคครัวเรือนเกษตรเฉลี่ย 34,816.33 บาท รายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 24,929.08 บาท
- 3) แหล่งและระดับความรู้ด้านข่าวสาร หมอดินอาสาส่วนใหญ่ได้รับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรทางบ่อยๆจากโทรทัศน์ร้อยละ 73.50 จากเจ้าหน้าที่ของรัฐร้อยละ 57.10 และจากวิทยุร้อยละ 42.90

1.3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของหมอดินอาสาต่างๆ

- 1) ด้านระเบียบ/กติกากฎเกณฑ์การคัดเลือกหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของหมอดินอาสาคือการเคยเข้าอบรมหมอดินอาสา
- 2) ด้านความรู้เกี่ยวกับหมอดิน ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของหมอดินอาสาที่มี 3 ปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับ พด.1 พด.2 พด.3 พด.4 และพด.7 ความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสาประจำตำบลและความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่มีน้อยที่สุดคือการตรวจวิเคราะห์ดินโดยใช้เครื่องมือตรวจสอบ
- 3) ด้านการปฏิบัติงาน/งานภารกิจที่รับผิดชอบของหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของหมอดินอาสาคือ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตรวจเยี่ยมเกษตรกรหรือสมาชิกและปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับน้อยคือได้รับเชิญเป็นวิทยากรจากหน่วยงานอื่นๆ
- 4) ด้านวิธีการผลิตและการใช้ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของหมอดินอาสาที่มี 3 ปัจจัย เรียงลำดับดังนี้ การเข้าใจวิธีการผลิต และการใช้สารเร่งเพื่อการผลิตปุ๋ยหมักพด.1 การเข้าใจวิธีการผลิตและการใช้สารเร่งสำหรับผลิตปุ๋ยอินทรีย์น้ำ พด.2 และการเข้าใจวิธีการผลิตและการใช้สารเร่งสำหรับผลิตสารป้องกันแมลงศัตรูพืช พด.7
- 5) ด้านการได้รับบริการหรือสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาที่มี 2 ปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ หมอดินอาสาได้รับค่าตอบแทนค่าใช้จ่ายในการ

เดินทางในการอบรม และการสนับสนุนด้านเอกสารตำราและข้อมูลนับต่างๆ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับน้อยคือ การสนับสนุนด้านอื่นๆ (ด้านเบี้ยเลี้ยง)

6) ด้านการได้รับการบริการ หรือสนับสนุน ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสา มี 2 ปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ หมอดินอาสาได้รับเอกสารคำแนะนำเกี่ยวกับงานกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสาได้รับพันธุ์กล้าหญ้าแฝก ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับปานกลางคือการได้รับสนับสนุนเมล็ดพืชปุ๋ยสด

7) ด้านการสร้างเครือข่ายของหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาคือได้รับการยอมรับจากเครือข่ายให้เป็นผู้นำ

8) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสา มี 3 ปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ หมอดินอาสาได้รับเสื้อหมอดินอาสาประจำตำบล ค่าใช้จ่ายในการเข้าอบรม ค่าตอบแทนวิทยากร และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับน้อยประโยชน์อื่นๆ

9) ด้านสภาพทางสังคมของหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสา มี 2 ปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ ได้รับเกียรติจากกรมพัฒนาที่ดิน และได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูในกรณีที่มีผลงานช่วยเหลือทางราชการอย่างดีเด่น

10) ด้านสภาพเศรษฐกิจหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสา มี 2 ปัจจัยเรียงลำดับดังนี้ ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น และฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น

1.3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา

1) ด้านระเบียบ/กติกา/กฎเกณฑ์การคัดเลือกหมอดินอาสา ปัญหาการเคยเป็นวิทยากรมาก่อนน้อย ข้อเสนอแนะ จัดอบรมวิทยากรก่อนลงพื้นที่

2) ด้านความรู้เกี่ยวกับหมอดิน ปัญหาขาดความเชื่อมั่น ข้อเสนอแนะสร้างความคุ้นเคยระหว่างเจ้าหน้าที่และหมอดินอาสา

3) ด้านการปฏิบัติงาน/งานภารกิจที่รับผิดชอบของหมอดินอาสา ปัญหามีความรู้เกี่ยวกับการนำวัสดุปรับปรุงดินมาใช้ให้ถูกต้อง ข้อเสนอแนะ แนะนำการใช้วัสดุปรับปรุงบำรุงดินแต่ละอย่างให้แก่หมอดินอาสา

4) ด้านวิธีการผลิตและการใช้ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน ปัญหาขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ ข้อเสนอแนะฝึกอบรมหมอดินอาสาเพื่อพัฒนางานที่รับผิดชอบและพัฒนาข่าวสารที่เกี่ยวข้อง

- 5) ด้านการให้บริการหรือสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน ปัญหาขาดความรู้เรื่องผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดิน ข้อเสนอแนะ แนะนำผลิตภัณฑ์และสาธิตการทำและการใช้ให้เข้าใจ
- 6) ด้านการได้รับการบริการ หรือสนับสนุน ปัญหาผลิตภัณฑ์บางอย่างไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะ เพิ่มปริมาณผลิตภัณฑ์
- 7) ด้านการสร้างเครือข่ายของหมอดินอาสา ปัญหาขาดการติดต่อระหว่างหมอดินด้วยกัน ข้อเสนอแนะ เสริมสร้างหมอดินอาสาให้มีประสิทธิภาพและจัดให้มีการช่วยเหลือระหว่างกันและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ
- 8) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสา ปัญหาน้ำยาวิเคราะห์ดินมีจำนวนน้อยและเสื่อมสภาพ ข้อเสนอแนะ เพิ่มปริมาณให้มากขึ้น
- 9) ด้านสภาพทางสังคมของหมอดินอาสา ปัญหาหมอดินอาสาบางคนยังไม่เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่เท่าที่ควร ข้อเสนอแนะ เสนอกรมพัฒนาที่ดินให้รับทราบและเพิ่มจำนวนขึ้น
- 10) ด้านสภาพเศรษฐกิจของหมอดินอาสา ปัญหาหมอดินอาสายังใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากควบคุมกับปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ข้อเสนอแนะ ส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทนปุ๋ยเคมีทางการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนในการผลิต

2. การอภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของหมอดินอาสาต่างๆ และปัญหาและข้อเสนอแนะต่ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา มีสิ่งที่จะนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของหมอดินอาสา

2.1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคม พบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันกลุ่มเกษตรกร คือกลุ่มแม่บ้าน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อายุเฉลี่ย 54.66 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.06 คน หมอดินอาสาส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางสังคมเป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับกรมพัฒนาที่ดิน (2539: 22) ศึกษาการประเมินผลโครงการหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พ.ศ.2539 พบว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่ได้รับการคัดเลือกจากผู้ใหญ่บ้าน

2.1.2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสา

1) **ด้านระเบียบ/กติกา/กฎเกณฑ์การคัดเลือกหมอดินอาสา** ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาคือการเคยเข้าอบรมหมอดินอาสา ร้อยละ 70.40 สอดคล้องกับลัดดาวัลย์ อนุกุล (2522: 41: 42) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม สงเคราะห์ของสตรีอาสาสมัครพบ ว่าสตรีอาสาสมัครส่วนใหญ่ร้อยละ 54.78 ของประชากร ทั้งหมดเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานอาสาสมัคร

2) **ด้านความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสา** ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสา คือ ความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในระดับมาก และมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจ วิเคราะห์ดินโดยใช้เครื่องมือตรวจสอบในระดับน้อย หมอดินอาสาประจำตำบลมีความรู้เกี่ยวกับ หมอดินอาสาหมู่บ้านมาก เนื่องจากหมอดินอาสาประจำตำบลถูกคัดเลือกมาจากหมอดินอาสา ประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจวิเคราะห์ดินโดยใช้เครื่องมือ ตรวจสอบในระดับน้อย เนื่องจากว่าเครื่องมือวิเคราะห์ดินมีจำนวนจำกัด ดังนั้นต้องเสนอกรม พัฒนาที่ดินให้รับทราบและเพิ่มจำนวนขึ้น

3) **ด้านการปฏิบัติงาน/งานภารกิจที่รับผิดชอบของหมอดินอาสา** ปัจจัยที่มี ผลต่อบทบาทต่อหมอดินอาสาในระดับมากคือร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งสอดคล้องกับเบญจา ยอดคำเนิน (2522: 52-56) ได้ประเมินผลการปฏิบัติ งานของ อสม.อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง ปี 2521 ศึกษาโดยทางมานุษยวิทยา พบว่าการ ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม.การนิเทศเยี่ยมเยียน และการได้รับสิ่ง สนับสนุน ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการทำงานของ อสม.ทั้งสิ้นและปัจจัยที่มีผล ต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับน้อยคือได้รับเชิญเป็นวิทยากรจากหน่วยงานอื่นๆ สรุปได้ว่าการ ปฏิบัติงานที่จะประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์นั้นจะต้องมีการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่

4) **ด้านการสร้างเครือข่ายของหมอดินอาสา** ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดิน อาสาในระดับปานกลางคือได้รับการยอมรับจากเครือข่ายให้เป็นผู้นำ สอดคล้องกับสุชาติ ประสิทธิ์ รัฐสินธุ์และคณะ (1978: 185: 229) ศึกษาวิจัยประเมินผลการปฏิบัติงานของอสม.จังหวัดขอนแก่น ในปี 2551 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานและการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสม. พบว่า อสม.ที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีนั้น ปัจจัยสำคัญคือผู้ที่ได้รับการยอมรับ จากประชาชนในหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน และส่วนมากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เป็นหมอ พื้นบ้านมาก่อน สอดคล้องกับทวีทอง หงส์วิวัฒน์ และคณะ (2524: 3-4) ศึกษาประเมินโครงการ สาธารณสุขมูลฐานไทย ปี 2524 พบว่า สาเหตุสำคัญที่ ผสส. ขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน คือการขาดการยอมรับนับถือ ดังนั้นจึงไม่สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากหมอดินอาสา

ประจำตำบลได้รับการยอมรับและการไว้วางใจจากบุคคลทั่วไปในระดับปานกลาง

5) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับมากคือการได้รับสื่อหมอดินอาสาประจำตำบล และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสาในระดับน้อยคือประโยชน์การรับเบี้ยเลี้ยง ซึ่งสอดคล้องกับกรมพัฒนาที่ดิน(2539: 22) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน พ.ศ.2539 ว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่มาจากการคัดเลือกจากผู้นำหมู่บ้านและสิ่งจูงใจที่ทำให้เข้ามารับการอบรมเพื่อเป็นหมอดินอาสาเพื่อต้องการความรู้ไปใช้ในการเกษตรของตนเองและเพื่อนบ้าน ส่วนพื้นฐานความรู้ของหมอดินอาสาหลังจากอบรมแล้ว ปรากฏว่าเกณฑ์ความรู้ของหมอดินอาสาอยู่ในเกณฑ์ดี

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อพิจารณานำเสนอแนะ 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 การพัฒนาแหล่งความรู้ข่าวสารทางการเกษตร ผลของการศึกษาพบว่า แหล่งความรู้ที่หมอดินอาสาได้รับจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐบ่อยเพียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งเล็กน้อยเกี่ยวกับเรื่องนี้ภาครัฐหรือผู้รับผิดชอบควรเพิ่มระดับการได้รับความรู้ข่าวสารให้แก่หมอดินอาสามากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนควรเพิ่มระดับการให้ความรู้ทางการเกษตรมากขึ้นเช่นกัน ส่วนทางด้านสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นแหล่งความรู้ที่หมอดินอาสาได้รับค่อนข้างมากควรจะคงไว้ให้ระดับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรมากขึ้นเช่นกัน

3.1.2 ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหมอดินอาสด้านระเบียบ/กติกา/กฎเกณฑ์การคัดเลือกหมอดินอาสา ที่มีบทบาทมากคือการเคยเข้าอบรมหมอดินอาสาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบควรมีส่วนสนับสนุนให้หมอดินอาสาเข้าร่วมการอบรมมากขึ้น

3.1.3 ด้านความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคือ ความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่หรือผู้รับผิดชอบควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และอีกประเด็นหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทน้อยเกี่ยวกับการตรวจวิเคราะห์ดินโดยใช้เครื่องมือตรวจสอบ ผู้รับผิดชอบควรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นพิเศษ ด้านการปฏิบัติงาน/งานภารกิจที่รับผิดชอบของกรมพัฒนาที่ดินควรพัฒนาให้หมอดินอาสาได้รับเชิญเป็นวิทยากรในหน่วยงานอื่นๆเพิ่มขึ้น ซึ่งในขณะเดียวกันหมอดินอาสาเองก็ต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นวิทยากรที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับด้วย

3.1.4 ด้านการให้บริการหรือสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน ปัจจัยที่มีผลน้อย คือการสนับสนุนด้านค่าเบี้ยเลี้ยง กรมพัฒนาที่ดินควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นพิเศษ

3.1.5 ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสา ปัจจัยที่มีผลมากเป็น อันดับ 1 เลือหมอดินอาสาประจำตำบล แสดงให้เห็นว่าเลือหมอดินอาสาประจำตำบลมีความหมาย และสำคัญต่อหมอดินอาสาประจำตำบล ดังนั้นควรมีการสนับสนุนเลือหมอดินอาสาประจำ ตำบล สองปีต่อหนึ่งครั้ง

3.1.6 ด้านสภาพทางสังคมของหมอดินอาสา หมอดินอาสาให้ความสำคัญเป็น อันดับ 1 คือ การได้รับเกียรติจากกรมพัฒนาที่ดิน ดังนั้นต้องให้ความสำคัญและให้เกียรติต่อหมอดินอาสาประจำตำบล

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่ม ศักยภาพในการทำงานของหมอดินอาสา

3.2.2 ศึกษาแนวทางการคัดเลือกหมอดินอาสาที่มีความพร้อมเหมาะสมกับ ตำแหน่ง

3.2.3 ศึกษาความรู้พื้นฐานของหมอดินอาสาและวางแผนในการปฏิบัติงาน

3.2.4 ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา

